

Samostanska crkva Presvetoga Srca Isusova u Đakovu – oaza molitve, mira i duhovnosti

S. M. Estera Radičević
Slavonski Brod

Rijetko koji stanovnik Đakova zna da je samostanska crkva Sestara sv. Križa posvećena Presvetom Srcu Isusovu, a ne sv. Antunu kako se to uobičajilo govoriti. Sljedeće 2008. godine navršava se sto godina kako je sagrađena crkva i istočno krilo kuće. To je bio povod ovom radu koji, na osnovu arhivske građe Samostana sestara sv. Križa u Đakovu, donosi povijesni pregled gradnje crkve. Istražujući arhivski materijal otkrivene su i neke do sada nepoznate i neobjavljene fotografije i dokumenti, kako su crkva i samostan bili zamišljeni, a kako danas izgledaju. Zemljište za gradnju crkve i samostana darovao je sestrama biskup J. J. Strossmayer.

Uvod

Dva krila samostanske zgrade Milosrdnih sestara svetoga Križa u Đakovu povezuje i spaja oveća crkva Presvetoga Srca Isusova, sagrađena prije sto godina – blagoslovljena je 14. rujna 1908. godine. Stoga bismo u ovom prikazu željeli progovoriti nešto o tom zdanju, o mjestu koje je srce, ne samo Zajednice sestara, nego i mjesto koje je bilo središte svih pobožnosti đakovačke školske mladeži sve do najnovijeg vremena, kao i mjesto kamo još i danas rado dolaze i drugi vjernici, nedjeljama, te za pojedine crkvene blagdane, osobito sv. Antuna i u najnovije vrijeme svakog 16. u mjesecu kada se obilježava spomen bl. Majke M. Terezije Scherer.

a/ Zajednica Milosrdnih sestara Svetoga Križa

Kao i mnoge druge redovničke zajednice osnovane u 19. st. i zajednica sestara sv. Križa je karitativna družba osnovana sa svrhom da djeluje na socijalnom planu s ciljem proširivanja djelatnosti što se s vremenom i događalo. Karizma sestara sv. Križa to je i omogućavala, jer je njihov Utemeljitelj, švicarski kapucin o. Teodozije Florentini¹ ovu zajednicu osnovao pod geslom «Potreba vremena volja je Božja», a jednom je prilikom napisao: «Htio sam ove družbe tako urediti da pristaju svagdje, da ih se svugdje primi, da prodru u sve situacije».² Družbu Milosrdnih sestara sv. Križa osnovao je, uz svesrdnu pomoć i podršku prve generalne poglavarice bl. Majke M. Terezije Scherer³, godine 1856. u mjestu Ingebohl, srednja Švicarska, gdje se i danas nalazi generalna kuća. Iz ovoga

1 O. Teodozije Florentini (1808.-1865.) krsnim imenom Antun Crispin, rođen je u švicarskom gradu Münsteru. Vrlo nadaren i inteligentan završio je školu i smiješila mu se blistava budućnost. Ali on se opredijelio za duhovni poziv te je stupio u samostan kapucina. Nakon redovničke formacije i svećeničkog ređenja bile su mu povjeravane odgovorne dužnosti u zajednici - učitelja novaka, gvardijana, profesora. U Badenu je bio gvardijan i duhovnik Ženskog samostana Maria Krönung. Tu je postao svjestan zahtjeva i potreba vremena u kojem je živio i tu je započeo njegov angažman ne samo na duhovnom nego i na prosvjetnom i socijalnom području. Kao katedralni župnik u Churu počinje ostvarivati svoje zamisli. Godine 1845. osniva žensku redovničku zajednicu Sestara sv. Križa čija je prvotna svrha bila odgojno-prosvjetni rad. Vrlo brzo se njegovo djelovanje proširilo i na djela karitasa. U Churu je organizirao regularnu njegu bolesnika i sagradio bolnicu Križ. Djela karitasa preuzima nova zajednica Milosrdnih sestara sv. Križa, osnovana 1856., ali ne napušta ni prosvjetno djelovanje. O. Teodozije je jedan od rijetkih ljudi koji je shvatio važnost tiskarstva. Zato je kupio tiskaru, koja je bila u funkciji sve donedavno i osnovao udrugu koja se trebala brinuti o širenju dobre štampe. Pokušao je, kupnjom tvornica sukna i papira, osigurati radnicima pristojnu zaradu i život dostojan čovjeka, ali konkurencija je bila prejak, a financijska sredstva nedostatna i ovaj hvale vrijedan pothvat je propao. Važno je spomenuti da je to bio prvi pokušaj rješavanja radničkog pitanja. Smrt ga je stigla na putu u Heidenu u Njemačkoj u gostionici jednog protestanta, kamo je svratio na prenočište iscrpljen ne samo od dugih putovanja nego i od briga kako uzdržavati ustanove koje su se množile. Umro je od moždane kapi u rano jutro 15. veljače 1865. Bio je izuzetan čovjek i živio je daleko ispred svoga vremena. Usp. Dr. p. Veit, GADIANT, *Der Caritasapostel Theodosius Florentini*, Luzern, 1946.; s. Finka, TOMAS, *Povijest i duhovnost Družbe Milosrdnih sestara sv. Križa*, u *Stoljetnica života i rada Milosrdnih sestara svetoga Križa na Sušaku*, urednici s. M. Estera, RADIČEVIĆ, dr. Emanuel, HOŠKO, Đakovo-Rijeka, 2005.; s. Gertrud, HUBER, *Otac Teodozije Florentini*, Đakovo, 1983.

2 Usp. s. G., HUBER, *navedeno djelo*, str. 20.

3 Katarina Scherer (1825.-1888.) pridružila se novoosnovanoj zajednici Sestara sv. Križa unatoč protivljenju svoje obitelji, jer to je bilo vrijeme kad su se drugi samostani zatvarali i bilo je vrlo neizvjesno hoće li se jedna nova zajednica uopće održati. Ali Katarina je bila hrabra i odlučna darovati svoj život bližnjemu. Bila je vrsna učiteljica, ali je isto tako bez kolebanja prihvatila dvorbu bolesnika, vođenje ubožnica, kao i vodstvo redovničke zajednice. Kad je trebalo spasiti čast Utemeljiteljevog obraza i njegovo djelo, jer su nakon njegove smrti ostali veliki dugovi, ona je sa svojim sestrama na sebe preuzela teret njihove otplate i izvela zajednicu iz kriznih situacija, te se pod njezinim vodstvom broj novih filijala množio i zajednica jačala i brojem i duhom. Njezine herojske kreposti priznala je Crkva uvrstivši je u zbor blaženika 31. listopada 1995. Usp. s. Finka, TOMAS, *nav. dj.*; P. Walter, DIETHELM, *Kraljica, majka i sluškinja*, Đakovo, 1986.; s. Gertrud, HUBER, *nav. dj.*

mjesta kroz 150 godina postojanja, zajednica se proširila gotovo na sve kontinente. Danas u svijetu djeluje oko 4000 sestara, a u hrvatskoj provinciji 400, na četrdesetak filijala.

b/ Dolazak Sestara sv. Križa u Đakovo

Grupa od deset sestara bila je već spremna za put u Sjevernu Ameriku kad je generalnoj poglavarici, Majci M. Tereziji Scherer, stigao poziv biskupa Josipa Jurja Strossmayera da pošalje sestre u Đakovo kako bi ovdje preuzele rad na školama, te da «budu majke i odgojiteljice mome narodu» kako je to u svom pismu-pozivu napisao. Majka M. Terezija se nije dugo dvoumila. Umjesto u Ameriku sestre su stigle u Đakovo. Među prvih deset bile su četiri učiteljice.⁴ Već su znale koji ih posao čeka – rad na četverorazrednoj Ženskoj pučkoj školi, konvikt za učenice, Ženska preparandija i rad u maloj bolnici biskupskog vlastelinstva.⁵ U Đakovu su sestre ostvarile ono što je Utemeljitelj Želio. Zbog različitih društveno-političkih previranja na ovim prostorima morale su se prilagoditi različitim situacijama, ali se nikada nisu odrekle svoga poslanja. Odgojno-prosvjetno djelovanje, zbog zabrane rada u školama, odvijalo se drugačije, ali nikada nije prestalo. Nakon petnaestogodišnjeg rada u Đakovu sestre su svoje djelovanje proširile i na druga mjesta i druge djelatnosti.

1. Gradnja crkve i nove samostanske zgrade

a/ Pripremne radnje

Kako se rad sestara širio tako se i broj novih članica povećavao pa je prva provincijalna kuća u koju su sestre došle, i u kojoj je u početku bila smještena škola i konvikt za djevojke, postala premalena. Dugo se razmišljalo o gradnji nove kuće i veće crkve koja bi zadovoljila potrebe i sestara i školske mladeži. Takva jedna gradnja, međutim, zahtijevala je mnogo razmišljanja, planiranja, kao i materijalnih sredstava koje mlada provincija nije imala. Stoga su i pripreme trajale dosta dugo. Već je s. M. Nikomedija Erb, druga provincijalna poglavarica,

4 Arhiv provincijalne kuće Đakovo (dalje APKD), *Proširena Kronika Hrvatske provincije Družbe sestara sv. Križa u Đakovu 1868.-1914.*, str. 3sl. (dalje Proširena kronika)

5 APKD - *Kronika – Zapisi Provincije sestara sv. Križa u Đakovu, 1868.-1951.* (dalje Kronika-Zapisi), str. 2.

često razgovarala s biskupom Strossmayerom o potrebi gradnje kao i o mjestu na kojem bi se mogla sagraditi kuća i crkva. Najprikladnije zemljište bila je livada nasuprot samostana, ali je pripadala biskupiji. Smrt ju je spriječila da krene u ostvarenje ovih zamisli.⁶ No biskup Strossmayer, najveći dobročinitelj Samostana, nije zaboravio ove razgovore i planove. Stoga je, dvije godine nakon smrti s. M. Nikomedije, 9. travnja 1899. iznenadio provincijalno vodstvo darovnicom spomenutog zemljišta za gradnju nove provincijalne kuće i crkve. Darovnica nosi nadnevak 14. travnja 1899., a potpisali su je: biskup J.J. Strossmayer; kao svjedoci - dr. A. Voršak i Matej Novosel; sa strane Družbe sestara sv. Križa s. M. Radegunda Polz, provincijalna poglavarica. Darovnicu je odobrio Kaptol bosansko-djakovački – u potpisu dr. A. Voršak, kanonik-čuvar, te Gjuro Streit, velepredstavnik. Darovnici je priložena i dozvola Jurja Posilovića, nadbiskupa zagrebačkoga, a sa strane Kraljevske zemaljske vlade odobrenje je stiglo 5. rujna 1899. Dokument nosi naslov «Darovna pogodba – Posvetnica». Među ostalim u njoj čitamo: «(...) te s razloga što ne imaju niti prikladne crkve za svoje članove i u internatu nalazeće se učenice, potrebno je, da se sazidje i izgradi crkva prikladna blizu samostana častnih sestara, koja će uz potrebu častnih sestara i Ženske mladeži u internatu nalazeće se takodjer služiti za polazak mužkoj i Ženskoj dieci obće pučke škole u Djakovu (...) Zato ne ima prikladnoga zemljišta doli jedino zemljište vlastelinstva biskupije djakovačke, sastojeće se iz čest broj 718 i 719 grunt. ul. broj 27 občine Djakovo. Preuzvišeni gospodin Josip Juraj Strossmayer, biskup i vlastelin djakovački kao posjednik i uživatelj biskupskog vlastelinstva djakovačkog odnosno vlastelinstvo biskupije djakovačke da se udovolji priekim gore označenim potrebama Kongregaciji sestara Sv. križa u Djakovu posvećuje ovim odnosno daje i predaje za uvijek besplatno od nekretnina vlastelinstva biskupije djakovačke, ležećih u poreznoj občini Djakovo, unešenih u grunt. ul. broj 27. občine Djakovo, prema priloženom nacrtu (...) u vlastnost za viečna vremena tim da se upitna zemljišta upotriebe u namjenjenu svrhu (...) dozvoljuje da se isti dielovi označeni pomenutih čestica od ostalih nepokretnosti vlastelinstva biskupije djakovačke bez ikakvog tereta odpisati i u vlasnost častne kongregacije sestara Sv. Križa u Djakovu u gruntovnicu prepisati mogu.»⁷

Sada je i uprava provincije mogla pristupiti konkretnim koracima. Tako je na sjednici 1. prosinca 1900., odlučeno da će se pristupiti gradnji nove provincijalne kuće i crkve, jer je osigurano zemljište, a biskup je dao i novčani

6 APKĐ - *Kronika-zapisi*, str. 30.

7 APKĐ - br. 76/1899.

polog za gradnju.⁸ Od ove prve odluke do njezina ostvarenja prošlo je osam godina. Na čelu provincije stajala je tada s. M. Radegunda Polz. Dozvola generalne uprave za gradnju čekala se dosta dugo. Dobivena je 17. rujna 1906.⁹ Kapitularni vikarijat biskupije složio se s troškovnikom i predloženim nacrtima kuće i crkve te dao svoj blagoslov i dozvolu za gradnju.¹⁰ Danom 30. studenoga 1906. godine objavio je kapitularni vikar dr. Angjelko Voršak posebnu Okružnicu u kojoj svećenicima i vjernicima obznanjuje da će se graditi nova crkva i samostan te preporuča da se sestrama pomogne.¹¹ Polaganje temeljnog kamena trebalo se održati 10. prosinca 1906. godine, ali zbog velike mećave preneseno je na uskrсни ponedjeljak 1. travnja 1907. godine.¹²

b/ Gradnja

Prvi nacrti za gradnju načinjeni su u Grazu, Austrija, već početkom 1902. godine. Potpisao ih je Jos. F. Flohr, Stadtbau und Zimmermeister, Graz. Da se gradilo po ovim idejama i nacrtima danas bi samostan sestara sv. Križa i crkva u Đakovu izgledali sasvim drugačije. (Sl. 1, 2 i 3.)

Sreća da su se ovi prijedlozi sačuvali. Zašto se nisu ostvarili danas ne znamo. Nije nam ostao pisani razlog. Gradnja je zatim povjerena građevinskom i arhitektonskom ateljeu Axman – Domes iz Osijeka. Prvi dogovori započeli su s graditeljem Ivanom Domesom 1. svibnja 1906. Iz sačuvanih nacрта, zapisnika,

8 APKĐ - *Zapisnici sjednica – Protokol 1880.-1907.*, str. 86.; *Tagebuch*, str. 41. Biskup Strossmayer darovao je za gradnju 3. svibnja 1901. 10.000 forinti, a povremenim darivanjem narasla je ta svota na 50.000 kruna. Uz to je bio obećao i milijun i pol opeka iz biskupske ciglane, ali je i njega smrt spriječila da ovo obećanje i ispuni.

9 APKĐ - *Kronika-zapisi*, str. 30.

10 APKĐ - br. 4/1906.

11 Okružnica, *Glasnik Biskupija Bosanske i Srijemske*, Br. 22/1906. str. 173-174. Okružnicu biskup Voršak završava riječima: «Priopćujući ovo pismo, čast mi je i s moje strane nazočnu stvar najtoplije preporučiti našem č. svećenstvu i bogoljubnom puku.»

12 Crkva je građena za pontifikata pape Pija X, cara Franje Josipa I, za banovanja grofa Teodora Pejačevića, za upravljanja đakovačkom biskupijom kapitularnog vikara dr. Angjelka Voršaka, za vrijeme generalne poglavarice M. Anicete Regli i provincijalne poglavarice u Đakovu s. M. Radegunde Polz. Uz povelju stavljena je u temelje medaljica Loretske Gospe, uz molitvu «O Marijo utočište grešnika, moli za nas». Tom prigodom rekao je biskup Voršak i ovo: «Domala dizat će se kraj našega velebnoga hrama u Đakovu, i nova crkva posvećena Presvetom Srcu Isusovom. Bog ispunja i nebo i zemlju. On ne treba ni hrama ni crkve; ne gradimo zato crkve, kao da je Bog potrebuje; nego ju gradimo za nas, mi ju trebamo». (...) obračujući se s. M. Radegundi rekao je: «Gradite i dogradite, završite započeto djelo! Bog sam odabrao je Vas, slabu ženu, da izvedete to veliko djelo! On Vam je nekim osobitim načinom dao taj nalog. Štedite, otkidajte si od usta, ako treba, da se započeto djelo sretno kraju приведе!», *Isto*, br.8/1907., str. 64., br. 7/1906.

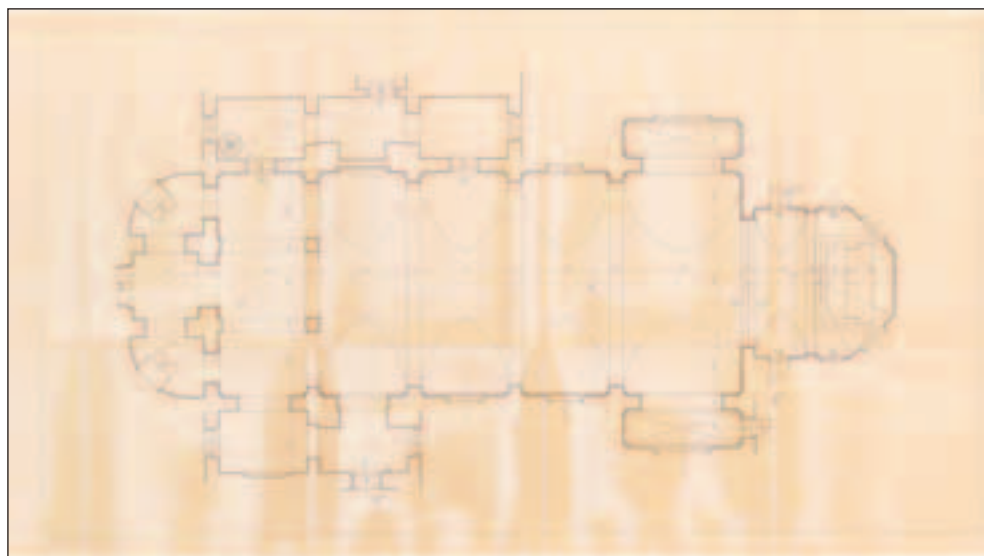
Sl. 1 Prvi nacrt Flohr-a 1902.

Sl. 2 Prijedlog crkve (bez tornja) od istog autora

Sl. 3 Današnji izgled kompleksa

Sl. 4 Tlocrt crkve

donijeti odluku o izgledu kuće i crkve. Kad se prate preinake nacрта vidljivo je da je bilo puno promjena i doradivanja.¹³ Stručna arhitektonska analiza sačuvanih nacрта i današnjeg izgleda cijelog kompleksa zahtjeva poseban osvrt i istraživanje. (Sl. 4)

Prema Ugovoru o gradnji s graditeljem i arhitektom Axman i Domes gradnja je započela 1906. godine. Ugovor je potpisan 28. rujna iste godine, a prva lopata zakopana je 4. listopada.¹⁴ Graditelj se obvezao da će građevinu sagraditi iz solidnog i kvalitetnog materijala i zaposlit će stručne radnike koji će posao dobro obaviti. Predračun je iznosio oko 350.000 kruna. Tri četvrtine predviđene sume graditelj bi dobio po završetku građevine, a ostatak šest mjeseci kasnije, nakon što se učini pregled zgrade i otklone nedostaci. Graditelj daje garanciju od tri godine i u tom vremenu otklonit će na svoj trošak sve nedostatke koji se budu pokazali. Poslovi su tekli po planu i dosta brzo. Istočno krilo kuće, građeno u stilu secesije, građeno je usporedo s gradnjom crkve. Radovi su trajali nešto više od godinu dana. U pismu od 25. rujna 1906. graditelj Axman se obvezao da će crkva biti pod krovom do 15. kolovoza 1907.¹⁵ Zabilježeno je da je 19. studenoga 1907. uzdignut križ na crkveni toranj.¹⁶ Za nadgledanje gradnje, osim sestara iz provincijalnog vodstva, izabran je dr. Antun Švarcmajer iz Đakova i arhitekt Janko Holjac iz Zagreba. Oni su i potpisani u zapisnicima koji su načinjeni prilikom pregleda novogradnji. Iako je gradnja izvedena vrlo solidno, što je očito i danas nakon sto godina, bilo je puno sitnijih nedostataka, kako je i inače kod svakog građevinskog posla. Sve te propuste i otkrivene nedostatke graditelj je morao otkloniti u zadanom roku, na vlastiti trošak, a ako to nije učinio plaćao je kaznu od 1000 kruna tjedno. Svima je zato bilo u interesu da se radovi završe u zadanim rokovima i što kvalitetnije.¹⁷ U opisima materijala koji će se upotrijebiti

13 U arhivu su sačuvani nacrti koji su u jednom mjesecu po tri četiri puta dolazili na reviziju provincijalnom vodstvu koje ih je vraćalo arhitektu s primjedbama i ispravcima. Vjerojatno je uprava Samostana imala dosta posla i možda muke da se uvaži svi njezini zahtjevi. Vidljivo je npr. da je istočni ugao kuće mijenjao izgled nekoliko puta dok se nije došlo do sadašnjeg izgleda.

14 APKĐ – fascikli «Dokumenti o gradnji crkve», neprotokolirani spis od 9. 12.1906.

15 APKĐ – Neprotokolirani spis od 25. rujna 1906. «... Die Kirche so wie das Klostergebäude müssen zu 15. August 1907. fix und fertig gestellt sein respektive muss bis zum diese Tage die Schlüssel reine Übergabe erfolgen».

16 APKĐ – *Tagebuch*, str. 61. „Am 19. November, (...) feierliche Erhöhung des Kreuzes am Kirchenturm der neuen Klosterkirche. (...) Geistliche und weltliche Obrigkeit wohnte bei“.

17 Usp. APKĐ – *Protokoll 18., 19. und 20. März 1909. in Neuerbaute Kloster der erw. Schwester vom H. Kreuz in Djakovo*. Iz ovog zapisnika je vidljivo da je popravaka bilo dosta i da se graditelj obvezao sve ih otkloniti u zadanom roku. Vjerojatno je definitivni pregled novogradnji načinjen 8. ožujka 1911. u prisutnosti provincijalne poglavarice s. M. Radegunde, uz nju je bila s. Julijana Weinberger, te Ivan Domes, A. Švarcmajer i J. Holjac, jer je zabilježeno da je to bilo «Superkolaudierung». Ali i ovdje je bilo nekih popravaka koji su trebali biti otklonjeni. No zanimljivo je da u zapisniku ništa nije zabilježeno do kojeg roka popravke treba učiniti. Dokumentacija o konačnoj primopredaji kuće i crkve nije sačuvana.

u gradnji često je provincijalno vodstvo tražilo kvalitetniji materijal bez obzira na cijenu, što se pokazalo opravdanim. Stoga je završni obračun, bez unutarnjeg uređenja narastao na cc. 400.000 kruna, ali je zato zgrada samostana i crkve sagrađena zaista vrlo dobro i solidno te danas uljepšava ne samo ulicu Kralja Tomislava u kojoj stoji, nego i grad Đakovo. A već cijelo stoljeće ispunjava funkciju za koju je i sagrađena. O izgledu kompleksa pisao je i biskup Voršak u Okružnici koju je uputio svećenstvu i vjernicima pozivajući ih u ime Samostana na blagoslov crkve. On piše: «Ovaj novi samostan, nalazi se na uglu dviju ulica, a zidan je, kako vještaci kažu, u empire-slogu. Impozantna je to građevina, sa visokim prizemljem na dva sprata, sa vješto i ukusno izradjenim pročeljem i sa visokim t.zv. mansardnim krovom. A, kako je na kraju, a u spoju sa samostanom dograđena oveća crkva sa zvonikom, (...) sačinjava samostan i crkva skladnu slikovitu cjelinu.»¹⁸ Odmah je bila planirana i ograda oko samostana i crkve, ali je građena nekoliko godina kasnije. Po propisu Kr. kotarske oblasti u Đakovu, od 24. rujna 1908. «fasada ograde pred novosagrađenom crkvom ima se izvesti prema priloženom nacrtu, dočim ona oko samostana, po ispravicima kr. kot. oblasti. Podnožje za prvu ogradu ima biti zidano 0.80 m visoko a na njega će se postaviti ukusna željezna pletena ograda. (Ona je 1998. godine ne baš sretno izmijenjena). Ograda oko samostana ima biti 1.30 m visoko zidana, ožbukana i providjena fasadom odgovarajućom slogu zgrade, a na ovu ima se postaviti 1.0 m visoka blanjana hrastova ograda.»¹⁹

c/ Unutrašnje uređenje – oltari, slike, zvona

Zgrada provincijalne kuće građena je u stilu secesije, a crkva u stilu francuskog kasnog baroka u obliku križa. Duga je 37, široka 11, a visoka 17 metara. Ima četiri oltara – glavni i dva pokrajna oltara, te oltar sv. Antuna na ulazu u crkvu. Unutrašnjost je jednostavna, ali svijetla i prijatna, unosi mir i potiče na sabranost.²⁰ Uređenje je trajalo nekoliko godina i zahtijevalo je dodatna financijska sredstva. Oltari su drveni, obojani, ukrašeni pozlaćenim anđelčićima, cvijećem, lišćem i viticama. Na glavnom oltaru je slika Presvetog Srca Isusova, zaštitnika crkve. S desne strane je kip sv. Franje, a s lijeve kip sv. Klare. Kipovi su drveni u stilu oltara, ali je ostalo nepoznato tko ih je izradio i gdje. S desne strane

18 Obznana, *Glasnik Biskupija ...*, br. 16./1908., str. 125.

19 APKĐ – br. 9/1908.

20 Usp. S. Tihoslava, KOŠEC, «Samostanska crkve Srca Isusova u Đakovu», *Đakovački vezovi, Prigodna revija 1994.*, str. 70-72.

je oltar Marije Majke divne (Mater admirabilis), a s lijeve strane oltar sv. Josipa. Oltare, propovjedaonicu i Križni put izradila je radionica Martinera iz Grödnera, Tirol - Herzoglicher Kammerlieferant Franz Martiner, Bildhauer und Altarbauer, St. Ulrich, Gröden, Tirol (Östereich). Slike je izradio umjetnik Josef Kastner iz Beča. Slike su dopremljene iz Beča 5. travnja 1909. i postavljene na oltare 10. travnja.²¹ Već 1906. godine radionica Martinera poslala je u Đakovo svoju ponudu za unutrašnje uređenje crkve, kao i katalog radova. a vlasnik radionice bio je spreman doći i u Đakovo da se na licu mjesta dogovori te da on osobno vidi kako izgleda crkva u koju treba staviti oltare. Uslijedila je pismena komunikacija te je uprava provincije odlučila povjeriti unutrašnje uređenje ovoj radionici, a izradu slika za oltare umjetniku Kastneru iz Beča. Postavlja se pitanje zašto nije zastupljen nijedan domaći umjetnik. Vjerojatno je prevladala činjenica da je s. M. Radegunda, tada najodgovornija sestra u provinciji, bila rođena Austrijanka i vjerojatno imala više poznanstva u Austriji. Oltari su bili gotovi i postavljeni za dan blagoslova crkve 14. rujna 1908., ali slike nisu bile gotove, pa je taj dan glavni oltar krasio kip Presvetoga Srca Isusova. U oltare su po crkvenim propisima stavljene moći svetaca.²² Klupe su nabavljene tek 1920. godine. Prve klupe koje su bile u crkvi bile su premalene za toliki prostor. One su još danas u funkciji i nalaze se u kapelici sestara u Zagrebu, na Vrhovcu. Druge klupe koje su bile u funkciji sve do 1979. bile su vrlo jednostavne, ali funkcionalne. Tada su darovane Župnoj crkvi sv. Ane u Radikovcima, kod Donjeg Miholjca i nekim manjim crkvama. Zašto nisu napravljene kako je bilo predviđeno nacrtom, ne zna se. Vjerojatno su bile preskupe.

Crkva je nekoliko puta obnavljana, ali su oltari zadržali uglavnom prvotni oblik. Oltar sv. Antuna je doživio najveće promjene. S vremenom su se našli dobročinitelji pa su izrađeni prozori, lijepi veliki vitraji. U svetištu s desne strane je prozor sa slikom Gospe Lurdske, a s lijeve sa slikom sv. Terezije Avilske. Kod oltara sv. Josipa veliki je prozor sa prizorom Rođenja Isusova, a kod oltara Majke Božje slika Uskrsnuća Kristova. Uzduž crkve su još sa svake strane po dva prozora-vitraja: Ukazanje Srca Isusova Margareti Mariji Alacoque i Pohođenje Marijino, a na drugoj strani sv. Franjo pod križem i jedan manji prozor s liturgijskim znakovima. Na dnu crkve su također dva mala vitraja simbola

21 APKĐ – Tagebuch, str. 68., «Am Hochaltar das hl. Herz Jesu, auf einem Seitenaltar Mater Admirabilis, auf den anderen der hl. Josef mit dem Jesulein. Alles stimmt zur Andacht!»

22 APKĐ _ Tagebuch, str. 65. Ovdje je precizno ubilježeno koje su moći stavljene u koji oltar. «Im Hochaltar sinf folgende Reliquien: 1. S. Petri Ap., 2. S. Pauli Ap., 3. S. Andreas Ap., u. St. Benedicti Mart. Im Muttergottesaltar: 1. St. Caledoni Mart., 2. St. Benedicti Mart., 3. St. Maurus Abt., 4. S. Vilhelm Abt, 5. St. Bernardi –Abt. Im St. Josef Altar: 1. St. Agatha JÜngfr. u. Mart., 2. Sta. Lucia, JÜngfr. u. Mart., 3. Sta. Filomena, Jungf. u Mart., 4. St. Benedicti, Mart».

Euharistije, janje i pelikan. Vitraji su izrađeni u staklarskoj radionici u Innsbruck-u (Tiroler Glasmalerei-Innsbruck). Prozori su postavljeni 1914./15. godine, a posljednji također iza 1920. godine.²³

Prošlo je preko trideset godina od gradnje crkve kad je samostan sakupio financijska sredstva za nove orgulje. Samostanska kronika bilježi da je to ponajprije zasluga preč. Rudolfa Šverera, kanonika i rektora samostana. On je povremeno darovao novac u svrhu gradnje orgulja, a svojim uplivom je djelovao i na druge darovatelje koji su pomogli ovu nabavu. Orgulje je sagradio domaći majstor Josip Majdak iz Zagreba. Dispoziciju je izradio o. Anzelmo Canjuga, kapucin, poznati skladatelj. Imaju tri manuala, 28 registara i potpun pedal. Vanjski oblik odgovara stilu crkve i oltara. Kolaudacija je održana 2. svibnja 1942. godine. Tom prigodom je održan i svečani koncert na kojem je uz zbor sestara nastupio i vrlo dobro uvježban dječji zbor. Uz s. Rafaelu Franc, samostansku organisticu počastili su ovu svečanost svojim nastupom čuveni profesor glazbe na zagrebačkom konzervatoriju Franjo Dugan, spomenuti o. Canjuga, dr. Pero Ivanišić, đakovački kanonik i kompozitor, o. Kamilo Kolb, franjevac i skladatelj. Pod njihovim umjetničkim vodstvom došla je do izražaja sva ljepota i mogućnosti novih orgulja.²⁴ Posljednju obnovu učinio je graditelj orgulja Marko Rastija iz Zagreba sa suprugom Janom 2004. godine.

Prva tri zvona stigla su iz Ljubljane. Salivena su u radionici Glocken und Bronze Giesserei Max Samassa, Laibach. Dopremljena su u Đakovo 23. lipnja 1908. Zvono Presvetog Srca Isusova teško 400 kg, Prečistog Srca Marijina 200 kg i svetog Josipa 120 kg. Nije poznato da li je na njima bilo kakvih ukrasa ili teksta. Zvona su svečano ušla u Đakovo, na kolima iskićenima sagovima i cvijećem. Već ih je u Ljubljani blagoslovio nadbiskup Anton Jeglič. Na toranj su uzdignuta 1. kolovoza u 11 sati prije podne i za podnevni Angelus po prvi puta je njihov skladni zvuk odjeknuo preko krovova, polja i šuma.²⁵ Ova su zvona oduzeta u ratne svrhe 1916. godine. Zato je 1920. godine nabavljeno novo manje zvono. Izliveno je u Zagrebu, ali lijevač nije poznat, a izliveno je od prvog samostanskog zvona iz 1867. i kućnog zvona konvikta iz 1907. Morala su se upotrijebiti i sva manja i veća zvona koja su se našla u kući, a za ostatak materijala i za lijevanje pobrinuli su se ing. Slavo Majcen i njegova supruga Jelva. Teško je bilo 100 kg. Blagoslovio ga je biskup Antun Akšamović. To zvono je darovano

23 APKĐ-*Tagebuch*, str. 96., 115., "1. April 1914. spendete Fräulein Theresia Jaić der Herz-Jesu Klosterkirche zwei Kirchenfenster in Glas Malerei: die Hl. Theresia und Lourder Muttergottes." „Frau Lukrecia Karle spendete abermals zwei Kirchenfenster in Glasmalerei darstellend die Heimsuchung Maria und die hl. Maria Margareta Alacoque; auch zwei schöne Messkleider.“

24 APKĐ – *Kronika hrvatske provincije sestara sv. Križa 1868.-1968.* (ciklostil), str. 61s.

25 APKĐ – *Kronika ... I.*, str. 30s.

crkvi sv. Ivana Krstitelja u selu Pisak pokraj Đakova, 19. lipnja 1979. godine.²⁶ Sadašnja zvona nabavljena su pri obnovi crkve 1979. godine. Izlivena su u radionici Glockengiesserei Gebrüder Bachert, Bad Friedrichhall-Kochendorf, Njemačka. Bilo ih je vrlo teško dobiti u Hrvatsku. Na carinarnici u Osijeku bilo je velikih teškoća i skoro su bila vraćena natrag. Nakon više intervencija s raznih strana stigla su sasvim tiho u Đakovo 8. lipnja 1979. i sutradan popodne u 14,30 sati podignuta u toranj. Blagoslovio ih je najprije preuzvišeni biskup Ćiril Kos, a kad je počelo dizanje prvog zvona spustila se jaka kiša uz sijevanje i grmljavinu. Tjednima prije toga nije bilo kiše i ovo je bio kao znak s neba. Kad je treće zvono smješteno na mjesto istog se časa nebo razvedrilo. Neki prolaznici promatrajući dizanje zvona govorili su: «Ovo je za pamćenje!». Prvo zvono ima ton «B» i teško je 400 kg, promjera 90 cm, a nosi natpis «Presveto Srce Isusovo, uzdam se u te!». Drugo zvono ton «DES» 220 kg, promjer 73 cm s natpisom Prečisto Srce Marijino, budi naše spasenje!». Treće zvono ton «F», 120 kg, promjer 59 cm s natpisom «Sveti Josipe, moli za nas!» Otada ova zvona prate preminule sestre na

Sl. 5 Nova zvona postavljena 1979.

zadnji počinak, navješćuju samostanske i crkvene svečanosti i zajedno s katedralnim zvonima daju hvalu Bogu.²⁷ (Sl. 5)

d/ Milodari – dobročinitelji

Jedno takvo velebno zdanje, kakav je samostan i crkva u Đakovu, nije se moglo sagraditi samo financijskim sredstvima provincije, iako su najveći dio doprinijele same sestre i u temelje ove crkve i samostana ugrađene su Žrtve svake pojedine sestre.²⁸ Uprava samostana morala je nekoliko puta dizati zajam kako bi gradnja nesmetano tekla. U arhivu se nalazi nekoliko molbi za zajam – Stolnom kaptolu u Đakovu da iz interkalarnih sredstava biskupije odobre određenu svotu za gradnju crkve. Neke su molbe bile odbijene – tako 15. prosinca 1906. Ipak je Prvostolni kaptol 17. kolovoza 1908. odobrio zajam od 50.000 kruna, pa se gradnja mogla privesti kraju²⁹. Također su tu i molbe upravljene na Visoku kraljevsku zemaljsku vladu u Zagreb ili na bana osobno. Provincijalna poglavarica je molila pomoć i od carskog dvora u Beču, ali je odatle stigla odbijenica, zbog manjka sredstava! Ipak se našao i velik broj dobročinitelja koji su na razne načine potpomogli gradnju. Najveći dobročinitelj i inicijator gradnje bio je već spomenuti biskup J. J. Strossmayer. Uz darovano zemljište, glavnica od 10.000 kruna povremenim darovima narasla je na oko 50.000, a na nekim mjestima je zabilježena svota od 60.000 kruna. Smrt ga je spriječila da se ostvari i obećani milijun i pol komada cigle iz biskupske ciglane. Za dan polaganja temeljnog kamena 1907. kapitularni vikar biskup A. Voršak darovao je 1.000 kruna. Ban Lewin Rauch nakon nekoliko odbijenih molbi, darovao je za gradnju crkve i samostana ukupno 30.000 kruna.³⁰ Među dobročiniteljima se spominju i Kurt Wolf iz Glatza, Šlezija, grofica Erdödi-Draschy iz Novog Marofa,³¹ princeza Lobkovitz iz Vukovara, već spomenuta učiteljica Terezija Jaić iz Babine

27 APKĐ – *Kronika ...*, IV., str. 183.

28 APKĐ – *Kronika ...* I., str. 93. Tu je zabilježeno: «Za gradnju su najviše doprinijele same naše sestre. Skromna gotovina koju su sestre godinama slagale, stajala je mnogo žrtava i samoprijegora, to ponosom možemo reći, da naša provincijalna kuća i crkva počivaju na temeljima mukotrpnog i požrtvovnog rada naših sestara. Probdjevene noći uz teške bolesnike, teški rad uz nemoćne i djecu, odricanje i život siromaštva, žrtve za koje samo Bog znađe, sve je to pohranjeno u temelje našeg novog, lijepog doma.»

29 APKĐ – br. 7/1908.

30 APKĐ – *Tagebuch*, str. 66. S. M. Radegunda, provincijalna poglavarica, otputovala je 15. prosinca 1908. u Zagreb kako bi se i osobno zahvalila banu barunu Rauchu za pripomoć u gradnji. Ovu audijenciju joj je ishodila grofica Erdödi iz Novog Marofa. Tom prigodom je ban obećao i drugu svotu od 20.000 kruna. On je 1911. godine posjetio samostan. «Der hohe Herr äusserte sich sehr lobend über die schöne Kirche, zu deren Bau er uns als Banus 30.000 Kronen vermittelte.»

31 APKĐ – *Tagebuch*, str. 144. Iz Novog Marofa su 7. kolovoza 1920. godine dopremljene nove klupe, isповjedaonica, crkveno posuđe, vaze, paramenti koje je grofica darovala samostanu.

Grede, gospođa Lukrecija Karle, također iz Babine Grede. Svoj dar je doprinijela i generalna uprava iz Švicarske. Za gradnju orgulja se osobito zauzeo prečasní Rudolf Šverer. I kasnije je bilo onih koji su manjim ili većim darom pomogli uređenje ili obnovu crkve. Mnogi vjerojatno nisu niti ubilježeni, a udovičini novčići su sigurno oni koji će na tezulji pravde pred Bogom prevagnuti. Neka im svima na ovom mjestu bude izrečeno jedno veliko hvala! Zahvalnost i molitvu za sve dobročinitelje preporučio je sestrama na dan blagoslova crkve biskup Voršak.³² I na druge različite načine nastojalo se priskrbiti sredstva za gradnju. Tako su npr. sestre 1907. napisale Žvotopis konviktice Justine Weis, koja je od difterije umrla na glasu svetosti u đakovačkom konviktu 1891. godine, a «čista dobit namijenjena je novoj samostanskoj crkvi Presv. Srca Isusova kod čč. sestara sv. Križa u Đakovu».³³ Za nabavu orgulja upriličena je lutrija pod imenom «Luka sreće». «Čista dobit ove lutrije ide u korist nabave novih velikih orgulja u samostanskoj crkvi.»³⁴ Bilo je još sličnih inicijativa.

e/ Blagoslov crkve 14. rujna 1908.

Na glavnu svetkovinu Družbe na dan Uzvišenja svetoga Križa 14. rujna 1908. godine održao se blagoslov nove crkve i samostana. Biskup Voršak uputio je svećenstvu i vjernicima poziv na sudjelovanje u ovoj svečanosti. «Pošto su pako i mnoga gg. svećenici za izgradnju ove crkve svoj kamečak prinijeli, to se ovim putem od strane samostanskoga predstojništva najučtivije na rečeni blagoslov pozivaju. Pošto je ovo prva i doslje jedina crkva presv. Srca Isusova u našoj biskupiji posvećena, umoljavaju se čč. gosp. dušobrižnici, da svoj puk, naročito članove bratovština presv. Srca shodno o tom upute i pozovu, da ako je moguće u većem broju pod svojim zastavama taj dan u Đakovo dodju i posveti prisustvuju».³⁵ Bila je to svečanost ne samo sestara nego i cijeloga grada Đakova. Taj dan su novi samostan i crkva bili ukrašeni zastavama i iskićeni vijencima i cvijećem. I cijela Školska ulica bila je svečano ukrašena. Obred je započeo u 9 sati, a blagoslov je obavio biskup Anđelko Voršak, kapitularni vikar. U pratnji svećenstva i sestara došao je do prve stepenice na ulazu u crkvu. Tu je graditelj Ivan Domes predao ključeve zgrade i crkve provincijalnoj poglavarici s. M.

32 *Theodosia*, br. 1/1909., str. 45s. «Preporučam vam naročito sve plemenite dobročinitelje, velike i male, koji su vam i najmanjim darom pomogli. Također nemojte nikada zaboraviti ni svoga najvećeg dobročinitelja, blagopokojnog biskupa Strossmayera ...».

33 APKĐ, tiskana brošurica Žvotopisa J. Weis.

34 Lutrija za orgulje, *Hrvatska obrana*, br. 25/1939., str. 4.

35 *Glasnik Biskupija* ..., br. 16/1908., str. 125.

Radegundi, a ona biskupu koji je otključao crkvu, ušao te obavio obred blagoslova. Zatim se vratio u kapelicu konvikta te u procesiji kroz cijelu ulicu unio Presveti Sakrament u novu crkvu. Oduševljenje svih je bilo veliko, osobito samih sestara. Pjesničkim zanosom to je opisala s. M. Mihaela Pinter. «... Dugo se oklijevalo, dugo je stajao prazan – krasni prostor, darovan od velikoga biskupa Strossmayera; danas na mjestu tome otvara se novi natječaj molitve i rada za vječnim ciljem. Slavlje je vjere i domovine, djelo je Božje. Odavle će se raznositi nauka i slava križa, ljubav Srca Njegova; mir i utjeha; spas i blagoslov raznositi će se do kolibe zadnje. Otvorit će se svetosti vrata kongregaciji najljepša – zlatna vrata mira i pokoja svietu! (...) I ako se čini nastojanje naše nepoznato, skriveno nije; a nije li dosta, što je Bogu znano! – Sveta riječ Strossmayera: «Sve za vjeru i domovinu» - postala je sveopćom i mi doprinašamo zrnce svoje. (...) Ponosno stoji Željno očekivani hram, majka kraljica provincije naše! ... Ljubav vječna prima ljubav našu!»³⁶ I za ovaj svečani čin posvete pripreme su trajale dulje vrijeme, ne samo uređenja zgrade i crkve nego, još više, duhovna pripreva. Molitvom, Žrtvom, radom i osobitom ljubavlju pripremale su se sestre, gojenice u Zavodu, i školsku mladež, kako bi ovaj čin prošao što svečanije i ljepše. Tu pripremu duha i srca posebno je u svojoj propovijedi naglasio biskup Voršak. Tema te prve propovijedi u novosagrađenoj crkvi bila je: «Radujte se u Gospodinu koji je eto među nama. Hvalite Gospodina!» Zato je radost, zahvalnost i oduševljenje sviju bilo veliko, osobito jer je danima prije padala kiša i bilo hladno, a tog ponedjeljka osvanuo je vedar, sunčan dan. Za taj dan poslala je generalna poglavarica sestrama posebnu poruku. Srdačnim riječima čestitala je svojim kćerima u dalekoj Hrvatskoj dan blagoslova novog svetišta. Neka dušama sestara provejava radost i zahvalnost, jer je Bog opet odabrao jednu kuću naše Kongregacije za svoj stan. I crkva i samostan nikli su u znaku i sjeni Križa, uz mnoge poteškoće, stoga su u prvom redu Božje djelo, napisala je među ostalim Majka Aniceta Regli.³⁷ Bio je to dan za pamćenje, dan zahvalnosti i Bogu i ljudima koji su pripomogli da se ovo veliko djelo moglo ostvariti. (Sl. 6)

f/ Obnove crkve

Prvi puta je crkva obojana u srpnju 1941. godine. Boje su bile slične današnjima. Tom je prilikom promijenjena i električna rasvjeta. Na stupovima umjesto običnih Žarulja sa štitinikom postavljene su svjetiljke u obliku svijeća sa mliječnim staklom.

36 *Glasnik Biskupija ...*, br. 18/1908., str. 143-144., *Theodosia*, br. 1/1909., str. 45s.

37 APKD – br. 15/1908.

Sl. 6 Dan blagoslova 14.9.1908.

Za svoj zlatni jubilej, 1958. godine, crkva je bila temeljito obnovljena. Radovi su trajali tri mjeseca, a svojim savjetima pomogao je osobito dr. Ivan Rogić, kanonik iz Đakova. Obojana je bila diskretnim duginim bojama i obnovljena rasvjeta koja je bila stavljena 1941. godine.

Zatim je došao Drugi vatikanski sabor (1962.-1965.) koji je donio nove liturgijske odredbe te ih je trebalo primijeniti u praksi. Zato je 1968. godine uklonjena pričesna ograda, stavljen novi drveni oltar prema puku kao i drveni ambon. Godine 1972. uveden je u crkvu razglas. To je izvela firma Strässer iz Njemačke, a sve pripremne radove izvele su sestre same. Te se godine obilježavala stogodišnjica dolaska sestara u Đakovo pa je i to bio povod da se crkva dijelom renovira.

Temeljita obnova učinjena je 1978./79. godine. Nadzor nad tim radovima preuzeo je ing. Davorin Stepinac iz Zagreba u suradnji s ing. Vladom Kranjcom iz Đakova, a savjetima je pomagao i dr. Anđelko Badurina, franjevac trećoredac iz Zagreba. U biti se nije ništa promijenilo. Prilagođeno je samo novim crkvenim

propisima i osobito se pazilo da se u stilu crkve ništa ne mijenja, te da se novi dijelovi neprimjetno uklope u stare dijelove. Svetište je prošireno, a dio pričesne ograde stavljen je na kor. Postavljen je novi kameni pod, kamenom iz Posušja, s novim podnim grijanjem. Umjesto drvenog postavljen je nepomični kameni oltar, drveni ambon i sjedala. Oltari, slike, prozori – sve je temeljito očišćeno. Sve su radili domaći majstori iz Zagreba, Đakova i Strizivojne.³⁸ Tada je uklonjena propovjedaonica, a kip Dobroga Pastira koji je krasio njezin vrh dobio je drugo mjesto u crkvi. Sa pokrajnih oltara uklonjene su oltarne mense i donji dijelovi, tako da oltari sada stoje na zidu. To baš nije sretno rješenje. Nakon obnove u lipnju 1979. biskup Ćiril Kos je obavio posvetu crkve. U tom obliku crkva čeka novu obnovu za stogodišnjicu gradnje.

Obnovljene su i orgulje, a obnovu je izveo majstor Manfred Pütthoff iz Freiburga, Njemačka, a 2004. temeljito ih je obnovio Marko Rastija iz Zagreba.

Kroz dva svjetska rata, u potresu 1964. i u nedavnom Domovinskom ratu ni crkva nije ostala pošteđena. U Prvom svjetskom ratu ostala je bez ijednog zvona, u Drugom je od eksplozija i pucnjeva različitog oružja bila dosta ispucana, u potresu je u orguljske svirale napadalo mnogo maltera, a najteže je nastradala 4. travnja 1992. U 6 sati i 12 minuta dobila je direktni pogodak topovske granate ispaljene iz Bobote. Granata je pala na crkveno krovništvo pokraj tornja i doslovce raščijala gredu. Sreća nitko nije stradao iako je u tijeku bila sv. Misa i crkva bila puna sestara i vjernika. Poduzeće «Energia» iz Đakova besplatno je popravilo štetu. Samostan je nabavio materijal.³⁹

2. Samostanska crkva – oaza molitve, mira i duhovnosti

Samostanska crkva nema vrijednost samo s gledišta arhitekture, ili ako se promatra samo kao kulturni spomenik. Ona je mnogo više – ona je dom Božji, kuća molitve, mjesto susreta, srce redovničke zajednice Sestara sv. Križa, mjesto duhovnog Života i duhovnosti Žive crkve koja se ovdje okuplja. Možda je to izrazila najbolje sestra koja je 1908. godine zapisala u samostansku kroniku

38 Usp., s. T. KOŠEC, *n. dj.*, str. 71., *Kronika ... IV*, str. 56. Manje građevinske radove izveli su Antun Vuksanović i Alojz Drežnjak. Vitraje je očistio i uredio Marijan Ilić iz Zagreba. Željezne okvire za vanjske prozore radio je majstor Ljepotić iz Đakova. Elketričnu instalaciju za zvona i satove Josip Matkovček (Roro) iz Đakova. Ličenje crkve i keramičke radove izvelo je Građevinsko poduzeće RAD-Đakovo. Načrt za podno grijanje izradio je ing. Tibor Kovač iz Osijeka, a izvođač radova bio je privatnik Tomislav Rukavina iz Zagreba. Hrastove klupe i podijum na glavnom oltaru izradio je Cvito Ćorić iz Đakova, a čeličnu konstrukciju za klupe i ambone ing. Marijan Brođanac iz Kešinaca. Pozlatu Križnog puta i oltara Petar Jarm iz Strizivojne.

39 Usp. *Kronika ... VII.*, str. 47s.

sljedeće: «Svako je srce klicalo, kad je Gospodin prvi put sašao na Žrtvenik. Klicala su posebno srca sestara. Sada eto imaju svoju lijepu crkvu, svoj dom. Tolike će duše slavadobitno usvojiti križ iz ovoga svetog mjesta. Ovdje će pokoljenja sestara sv. Križa crpsti snagu za mukotrpnı Žıvot u službi bližnjega. Ovdje će Gospodin primati odanost i vjernost tolikih lijepih duša po svetim zavjetima. Iz ovog će doma i crkve Gospodin osvajati hrvatska pokoljenja i biti izvor snage i milosti za mnoge».⁴⁰ Od prvih dana do najnovijeg vremena ova je crkva bila središte pobožnosti i vjerskog Žıvota školske mladeži.⁴¹ Bila je to i Želja biskupa Strossmayera, a svojim potpisom to je prihvatila i potvrdila s. M. Radegunda u pismu – Očitovanju upućenom biskupu Voršaku 19. studenoga 1908. g. « (...) ovim potpisana očituje i izjavljuje, da rado dozvoljava, da se služba Božja za svu ovomjestnu školsku mladež smije i može u istoj crkvi obdržavati, i da ovo nadstojništvo nikakve posebne za to odštete tražiti neće».⁴² To je bilo na snazi sve do novijeg vremena. Kad je stolna crkva imenovana i Župnom crkvom Župe Svih Svetih i nedjeljne đačke mise u 8,30 sati, po Želji Župnika, prenesene su iz crkve Srca Isusova u katedralu. Otada se u crkvi za vjernike grada Đakova održava večernja misa. U samostanskoj crkvi je zazivom Duha Svetoga započimala školska godina i svečanom zahvalnicom završavala. U ovoj crkvi su djeca primala sakramente, učila sudjelovati kod crkvenih liturgijskih i izvan liturgijskih pobožnosti. U ovoj su se crkvi obavljale sve crkveno-školske svečanosti i generacije djece su iz ove crkve ponijele u Žıvot ljubav prema liturgijskom i sakramentalnom Žıvotu.

Crkva Srca Isusova je i omiljelo svetište Đakovčana i vjernika iz okolnih mjesta. Već je 1912. godine iz stare sjemenišne crkve prenesena pobožnost Srcu Isusovu u samostansku crkvu,⁴³ a kad je 1913. godine sazidana zgrada novog sjemeništa ovamo je preneseno i štovanje sv. Antuna Padovanskog. Otada je samostanska crkva postala glavno proštenište za svečev blagdan 13. lipnja. U početku je u crkvi bila velika slika sv. Antuna (danas se nalazi u Biskupskom dvoru). Ta se slika na blagdan sv. Antuna iznosila van i stavljala na prozor koji gleda na ulazna vrata s ulice. Tako je svima bila vidljiva i svi su mogli obaviti svoje zavjete. Toga dana se izreda mnoštvo vjernika na sv. misama od pet sati ujutro pa do večernje mise. Zbog tog proštenišnjog dana mnogi ovu crkvu i

40 *Kronika ...*, I., str. 32.

41 APKĐ – neprotokolirani spis od 19. XI. 1908.

42 *Isto*

43 APKĐ – *Kronika – zapisi*, str. 80.

nazivaju crkvom sv. Antuna i mnogi niti ne znaju da crkva ima drugog patrona – Presveto Srce Isusovo. Oltar sv. Antuna nalazi se na ulazu u crkvu te je tako dostupan svim vjernicima i svaki dan kad je crkva otvorena prije podne i popodne od 15 sati. Gotovo nema sata u danu da pred ovim oltarom netko ne moli zagovor sveca svega svijeta. (Sl. 7) Oltar je uređen darovima vjernika. Bratovština Presv. Srca Isusova darovala je za oltar sv. Antuna 50 kruna, konviktrice su sakupile 53 krune, a nepoznati dobročinitelj 50 kruna. To je zavjetni oltar vjernika podignut u zahvalu što su samostan i crkva pošteđeni ratnih razaranja u Prvom svjetskom ratu. Bio je to zavjet s. M. Engelberte Sporčić, tadanje provincijalne poglavarice, koja je taj zavjet i izvršila 1916. godine.⁴⁴ Tada je nabavljen kip sv. Antuna koji i danas stoji na oltaru koji je pri posljednjoj obnovi sasvim pojednostavnjen.⁴⁵

U samostanskoj crkvi bilo je sjedište Bratovštine Presvetog Srca Isusova te su osobito bile posjećene pobožnosti prvih petaka kao i sve pobožnosti Presvetom Srcu. Marijina kongregacija je također svoje pobožnosti obavljala ovdje, a svibanjske pobožnosti su bile najposjećenije večernjice u gradu.⁴⁶ Nedjeljne i blagdanske večernje mise i danas su vrlo posjećene.

Od godine 1995. samostan i crkva u Đakovu postali su i središte štovanja blažene Suutemeljiteljice Kongregacije sestara sv. Križa, Majke M. Terezije Scherer koju je 31. listopada 1995. uzdigao na čast oltara blagopokojni papa Ivan Pavao II. Otada se njezino štovanje proširilo te svakog 16. u mjesecu sve više hodočasnika dolazi u samostansku crkvu i utječu se njezinom zagovoru.

Duhovne obnove, pučke misije i drugi različiti susreti vjernika koje kroz godinu organizira Župa Svih Svetih odvijaju se u ovoj crkvi. Osobe s poteškoćama u razvoju nalaze također ovdje svoje mjesto gdje se osjećaju dobro došli i srcem prihvaćeni.

Svi susreti koji se odvijaju u Domu duhovne pomoći, Domu bl. s. Ulrike, kao i oni koje u najnovije vrijeme organizira Franjevačka mladež - FRAMA i Franjevački svjetovni red – FSR, nalaze svoje središte u samostanskoj crkvi.

Samostanska crkva je i mjesto kulturnih događanja – u njoj se održavaju koncerti, kazališne predstave duhovnog sadržaja i drugi kulturni susreti.

Iako je sasvim razumljivo da se sve molitve i pobožnosti samostanske zajednice odvijaju u crkvi potrebno je spomenuti da je po prvi puta već 21. veljače 1909. godine uvedeno 40-satno klanjanje i otada se ova pobožnost odvija svake godine u danima poklada, danju i noću od nedjelje do utorka ujutro. Noć i dan od

44 APKĐ - *Tagebuch*, str. 110.-112

45 APKĐ – *Kronika hrvatske provincije sestara sv. Križa I.*, str. 34.

46 Usp. R. Šverer, *Hrvatska obrana*, br. 49/1949., str. 11.

Sl. 7 Stari oltar sv. Antuna

24. na 25. ožujka svake godine obavlja se klanjanje u znak zahvalnosti što je u teškom potresu 1884. godine samostan ostao pošteđen, iako je bio dosta oštećen, ali nije nitko stradao. Godišnje klanjanje obavlja se na 1. dan svibnja, a u nedjelju iza blagdana Srca Isusova, također je javna pobožnost klanjanja u znak zahvale i zadovoljštine. U svim ovim i drugim pobožnostima uzima udjela sve više vjernika, ne samo iz Đakova, nego i iz okolice. Pred oltarom Presvetoga Srca Isusova sve sestre polažu svoje prve i doživotne zavjete. U crkvi se zajednica sastaje na propisane zajedničke molitve. Svodovi ove crkve kriju bezbroj molitvenih pohoda prijašnjih i sadašnjih sestara sv. Križa koje zastupaju i pred Boga iznose sve brige i potrebe svojih sugrađana i svih potrebnika i svojom sestriškom skrbi obuhvaćaju sav svijet.

Umjesto zaključka

Uz vitke tornjeve Strossmayerove katedrale grad Đakovo resi i samostan Sestara sv. Križa u čijem je sklopu i crkva Presvetoga Srca Isusova. Ovaj kompleks je najljepši primjer seces

ije u istočnom dijelu Hrvatske. Već cijelo stoljeće ove građevine uljepšavaju grad. Godine 1927. sagrađeno je i zapadno krilo samostana, iako je u početnim nacrtima bilo odmah predviđeno. No financijska sredstva to nisu dopuštala.

Ovaj rad nije mogao cjelovito prikazati gradnju samostanske zgrade i crkve. Kako je ovom prigodom pronađeno i nepoznatih dokumenata, za pretpostaviti je da će se u daljnjem istraživanju pronaći i neki drugi materijali koji će možda donijeti pojašnjenja sadašnjih nejasnoća. Pogotovo je nemoguće navesti sva duhovna događanja i sve susrete i pobožnosti koji su se odvijali i koji se i danas odvijaju u crkvi Sestara sv. Križa. Samostanska crkva je javna i od prvog dana kad je stavljena u funkciju stavljena je na raspolaganje svim ljudima, sve do danas, a vjerujemo da će tako ostati i u buduću. U tom prostoru mira mnogi nalaze svoj odmor i osvježenje, kako je to izraženo i na natpisu iznad ulaza u crkvu sa samostanskog hodnika:

VENITE AD ME OMNES
QUI LABORATIS ET ONERATI ESTIS
ET EGO REFICIAM VOS. Mat. XI.28

Conventual Church of the Holy Heart of Jesus in Đakovo, - as
the place of prayer, peace and spirituality

SUMMARY

Only a few citizens of Đakovo know that the conventual church belongs to the Holy Heart of Jesus, instead of St Anthony- which has been commonly accepted. 2008 is the 100 anniversary of the church and the east wing of the convent. This occasion initiated the research discussed in this article, which gives historical survey of the construction works on the church, consulting archival materials belonging to the convent. During the research we discovered some unknown and unpublished photos and documents which help us compare the original plans and designs with the church as it is today. The land for both church and the convent was donated by the bishop Strossmayer.

